

ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИЙ ПІДХІД У СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВЗАЄМОВІДНОСИН СУБ'ЄКТІВ ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТИЧНОГО РИНКУ

© 2016 КОЛЕСНІЧЕНКО А. С.

УДК 338.242.4:620.9

Колесніченко А. С. Інституціональний підхід у системі державного регулювання взаємовідносин суб'єктів електроенергетичного ринку

У статті проаналізовано поняття інститутів з позиції еволюції підходів до цієї економічної категорії. Спираючись на тезис, що зв'язки між учасниками ринку електричної енергії мають нелінійний характер (що обумовлено використанням численних транзакцій та інфраструктурних елементів як інструментів взаємодії суб'єктів), висвітлено роль, яку виконують інститути, виступаючи основоположними факторами функціонування ринку електричної енергії як інтегрованої економічної системи в довгостроковій перспективі. Визначено залежність ефективності формування взаємовідносин суб'єктів від упорядкованості та урегульованості інституціональної структури енергоринку. Обґрунтовано доцільність використання інституціональної теорії в галузі державного регулювання, що дозволяє комплексно розглядати весь спектр можливостей побудови механізму взаємодії суб'єктів ринку електричної енергії. Доведено, що представлення системи взаємовідносин учасників енергоринку в контексті інституціонального підходу не лише відтворює наукову сутність, але й має практичне значення для організації його ефективного регулювання.

Ключові слова: інституціональний підхід, державне регулювання, електроенергетичний ринок, суб'єкти електроенергетичного ринку, взаємовідносини суб'єктів ринку електричної енергії.

Рис.: 3. **Табл.:** 1. **Бібл.:** 14.

Колесніченко Анастасія Сергіївна – асистент, кафедра економічного аналізу та обліку, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут» (вул. Кирпичова, 2, Харків, 61002, Україна)

E-mail: anastasihipi@gmail.com

УДК 338.242.4:620.9

UDC 338.242.4:620.9

Колесніченко А. С. Институциональный подход в системе государственного регулирования взаимоотношений субъектов электроэнергетического рынка

В статье проанализировано понятие институтов с позиции эволюции подходов к этой экономической категории. Опираясь на тезис о том, что связи между участниками рынка электрической энергии имеют нелинейный характер (что обусловлено использованием многочисленных транзакций и инфраструктурных элементов в качестве инструментов взаимодействия субъектов), обозначена роль, которую выполняют институты, выступая основными факторами функционирования рынка электрической энергии как интегрированной экономической системы в долгосрочной перспективе. Определена зависимость эффективности формирования взаимоотношений субъектов от упорядоченности и урегулированности институциональной структуры электроэнергетического рынка. Обоснована целесообразность использования институциональной теории в области государственного регулирования, что позволяет комплексно рассматривать весь спектр возможностей построения механизма взаимодействия субъектов рынка электрической энергии. Доказано, что представление системы взаимоотношений участников электроэнергетического рынка в контексте институционального подхода не только отражает научную сущность, но и имеет практическое значение для организации его эффективного регулирования.

Ключевые слова: институциональный подход, государственное регулирование, электроэнергетический рынок, субъекты электроэнергетического рынка, взаимоотношения субъектов рынка электрической энергии.

Рис.: 3. **Табл.:** 1. **Библ.:** 14.

Колесніченко Анастасія Сергіївна – асистент, кафедра економічного аналізу та обліку, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут» (вул. Кирпичова, 21, Харків, 61002, Україна)

E-mail: anastasihipi@gmail.com

Koliesnichenko A. S. The Institutional Approach in the System of the State Regulation of the Relations of Actors of the Electricity Market

The article analyzes the notion of institutions from the standpoint of evolution of approaches to this economic category. By relying on the thesis that relations between participants of the electricity market have the non-linear nature (due to the use of multiple transactions and infrastructural elements as tools of interaction of actors), the role of institutions has been outlined, providing the main factors of functioning of the electricity market as an integrated economic system in the long term perspective. The dependence of efficiency of the formation of relations of actors from the orderliness and regulatedness of the institutional structure of the electricity market has been determined. Expedience of use of the institutional theory in the field of the State regulation has been substantiated that allows to comprehensively examine the full range of options for building the mechanism for interaction of actors of the electricity market. It has been proved that setting the system of relations of participants of electricity market in the context of the institutional approach not only reflects the scientific essence, but also has practical value for its efficient regulating.

Keywords: institutional approach, the State regulation, electricity market, actors of the electricity market, relations of the actors of the electricity market.

Fig.: 3. **Tbl.:** 1. **Bibl.:** 14.

Koliesnichenko Anastasiia S. – Assistant, Department of Economic Analysis and Accounting, National Technical University «Kharkiv Polytechnic Institute» (2 Kyrpychova Str., Kharkiv, 61002, Ukraine)

E-mail: anastasihipi@gmail.com

Сучасна картина перебігу подій, які обумовлюють підготовчий етап впровадження нової моделі ринку електричної енергії в Україні, демонструє недостатній рівень розвиненості організаційно-методичного підґрунтя, непрозорість економіко-правових рішень апарату регулювання, низьку дієвість залучених інструментів і механізмів для цілей адаптованості інституціональної парадигми державного впливу

у практичну площину функціонування енергоринку. Сукупно це свідчить про актуальність подальшого дослідження синергетичного ефекту для системи державного регулювання від комплексної дії інституціональних трансформацій.

План реформування національної електроенергетики, зокрема, як і багатьох сусідніх країн, серед яких Росія [12, с. 111–112], орієнтований на становлення у га-

лузі конкурентних відносин, спрямованих на лібералізацію ринку і в результаті на побудову сприятливих умов для залучення інвестицій, необхідних для формування стійкої та надійної системи енергозабезпечення, здатної відповідати сучасним викликам гарантування енергетичної безпеки.

Фактичні інвестиції в магістральні (міждержавні) мережі у 2015 р. згідно з інвестиційними програмами ДП «НЕК «Укренерго» склали 3 893 млн грн, що складає менше 50% від запланованої величини. У розрізі інвестицій в розподільчі мережі відхилення фактичних даних за цим показником від плану дорівнює 58% [1, с. 164]. Зростаючий тренд щодо зміни обсягів недофінансування як магістральних і розподільчих мереж, так і недовиконання інвестиційних програм ДП «НАЕК «Енергоатом», ТЕЦ (рис. 1 а), б) сигналізують про погіршення ситуації в інвестиційному полі й необхідність залучення відповідних важелів для вирішення накопичених проблем.

сучасних умовах розвитку соціально-економічних відносин. Однак, значна кількість питань, пов'язаних з дослідженням теоретичних і практичних аспектів використання інституціоналізму в контексті державного регулювання процесів енергоринку, залишається нерозкритими у повній мірі та недоведеними у науковому середовищі.

Метою статті виступає аналіз деяких аспектів теоретико-методичного інструментарію інституціональної теорії та обґрунтування ефективності застосування інституціонального підходу у системі державного регулювання взаємовідносин суб'єктів ринку електричної енергії в умовах реформування.

Історія відіграє визначальну роль в контексті застосування інституціонального підходу до розуміння соціально-економічних процесів розвитку держави. Це обумовлено нероздільністю взаємозв'язків минулих,

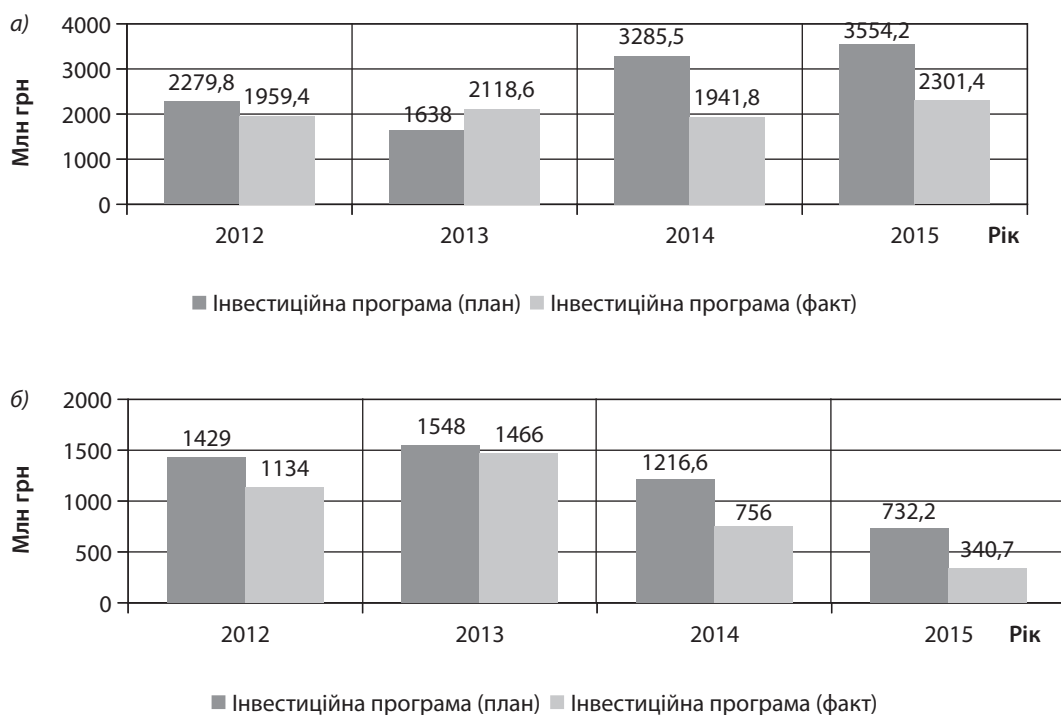

Рис. 1а), б). Планові та фактичні обсяги фінансування інвестиційних програм ДП «НАЕК «Енергоатом» та ТЕЦ, відповідно [1, с. 185]

Побудова конкурентного ринку та організація інвестиційної привабливості пов'язана зі зміною принципів взаємодії інститутів, які обумовлюють соціально-економічні та організаційно-правові зв'язки між учасниками.

Протягом останніх десятиліть у зарубіжних і вітчизняних дослідників підвищується інтерес до інституціонального аналізу. Одними з найвідоміших представників в галузі вивчення теорії, інституціоналізму стали: У. Артур [2], О. Аузан [3], В. Дементьев [7], Я. Кузьмінов [9], В. Полтерович [10], Р. Ріхтер [14], В. Тамбовцев [13], Е. Фуруботн [14] та ін. Окремі аспекти дослідження інституціонального забезпечення ринку електроенергії висвітлено в роботах: Ю. Гарячої [5], В. Дерзського [6], Т. Зеленюк [8], С. Пономарьова [11] та ін. Автори підкреслюють особливу роль інституціональної теорії в

діючих і майбутніх інститутів суспільного життя. Вибір, зроблений в конкретний поточний момент часу, формується та ґрунтується на базі сплетіння минулих явищ, процесів і подій. Проте, існує й зворотній взаємозв'язок, який виражається у сприйнятті й осмисленні минулого скрізь призму процесу інституціонального розвитку.

Взаємозв'язки між учасниками сучасного енергоринку є множинними, й такими, що постійно відчують вплив змін різної природи. З одного боку, це виражається в адаптації учасників ринку до регуляторних заходів, з іншого боку, обумовлено появою нових технологій і продуктів. Структура цільової моделі енергоринку, яка планується до впровадження, представляється багатокомпонентною, складною, наділеною реверсними та сторонніми взаємозв'язками, які мають зворотну дію.

Крім цього, зв'язки між учасниками ринку електричної енергії мають нелінійний характер, що обумовлено використанням численних транзакцій та інфраструктурних елементів як інструментів взаємодії суб'єктів. Частина таких взаємозв'язків має зворотну або сторонню дію та впливає на багатьох учасників як пов'язаних елементів органічного механізму. В результаті кожне нововведення призводить до значних наслідків відносно тих учасників, які були об'єктом змін, а також здійснює опосередкований вплив на різні компоненти системи. Це обумовлює ускладнення у передбаченні чи виборі найкращого варіанту регуляторної дії. Вплив на одну компоненту системи взаємовідносин спричиняє зміну багатьох інших. Уведення нових регуляторних заходів змушує ринок реагувати, адаптуватися та іноді навіть шукати шляхи обходу таких рішень несумлінними учасниками ринку.

У сучасний період реформування необхідно констатувати динамічний характер розвитку взаємовідносин суб'єктів ринку електричної енергії, притаманні цьому процесу ознаки змінності та адаптивності. Завдання існуючої системи державного регулювання взаємовідносин учасників ринку електроенергії – синхронізувати описану змінність із власною динамікою. При цьому, введення нових регуляторних заходів не завжди оцінює ефект від попередніх впроваджень, при прийнятті рішень регулятор значною мірою не оперує інтересами учасників енергоринку, що комплексно обумовлює деструктивний підхід. За таких умов доцільно розглядати систему регулювання енергоринку кризь призму інституціональної теорії.

Модель формування кожного енергоринку передбачає, окрім наявності безпосередніх учасників, існування численних систем, які сукупно відтворюють його інфраструктуру. Функціональна роль інфраструктури ринку визначається в забезпеченні суб'єктів спроможністю здійснювати операції та регулюванні процесів у роботі енергоринку, інформаційно-аналітичній підтримці, нормативно-правовому супроводі тощо (рис. 2).

Формування інституціональної моделі ринку електричної енергії, яка стає підґрунтям для моделювання системи державного регулювання, потребує чіткого визначення ключових параметрів, представлених учасниками енергоринку та його інфраструктурою. Опираючись на методологічний та нормативно-правовий аспект у цих дефініціях, можна констатувати, що проблема підвищення ефективності функціонування енергоринку в сучасних умовах розвитку знаходиться у площині дослідження концептуальних засад державного регулювання й теорії інститутів.

Інститути виступають ключем до розуміння взаємовідносин, які виникають між учасниками ринку та у їх взаємодії із зовнішніми економічними агентами, й оцінки впливу таких взаємозв'язків на динаміку стагнації або занепаду. Це обґрунтовує гіпотезу, що саме інститути виступають основоположними факторами функціонування ринку електричної енергії як інтегрованої економічної системи в довгостроковій перспективі.

Автор наголошує на особливій ролі світового досвіду, необхідності однозначного трактування ключових понять та аналізу вихідних показників у забезпеченні компетентності й об'єктивності оцінки економічної значущості запланованих реформ і визначенні домінантних обмежувальних факторів розбудови інституціонального середовища ринку електричної енергії (табл. 1).

Цінність класичної та неокласичної теорії для процесу державного регулювання взаємовідносин суб'єктів ринку електричної енергії полягає в комбінованому інституціональному підході до ключових передумов формування методологічної та організаційно-методичної основи цього процесу.

З позиції інституціональної теорії розуміння основ функціонування електроенергетичного ринку потребує врахування та аналізу численних факторів і складних взаємозв'язків між учасниками ринку й аналізу впливу ринкових і неринкових механізмів господарських систем на розвиток останніх. Ринок сприймається як формально та/або неформально організоване суспільне благо, гарантом виконання правил і законів в якому виступає інституціональний регулятор [8, с. 73].

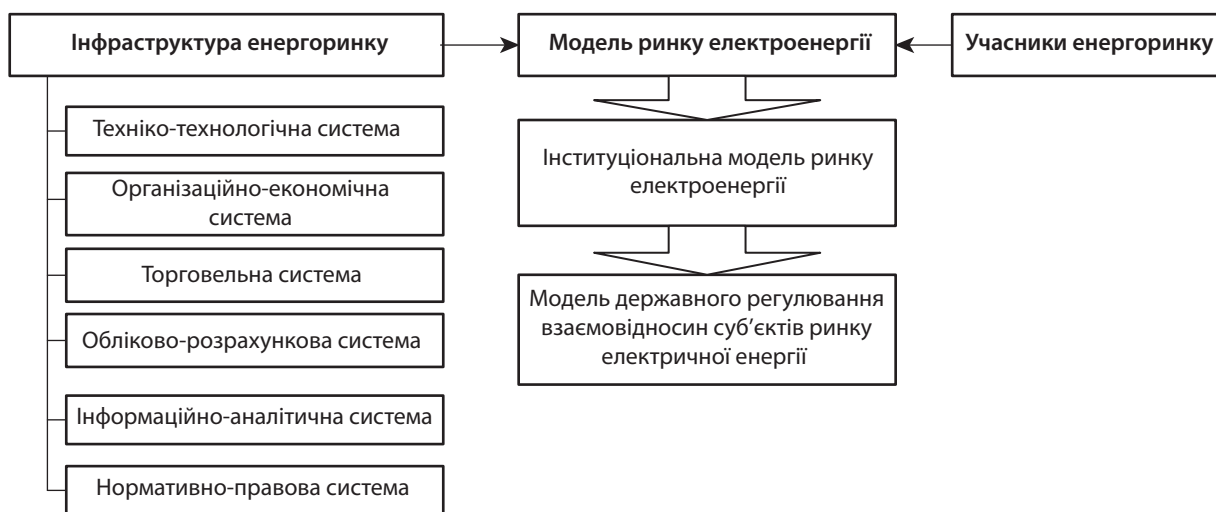

Рис. 2. Формування моделі державного регулювання взаємовідносин суб'єктів ринку електричної енергії

Ключові постулати класичного і неокласичного інституціоналізму як підґрунтя формування принципів і факторів інституціонального середовища ринку електричної енергії

Критерій аналізу	Класики	Неокласики	Фактори і принципи
Основний об'єкт аналізу	Інститути	Індивідуум	На макрорівні об'єктом дослідження виступає інститут як технологічна система. На мікрорівні – індивідуум як поведінкова система
Роль соціуму при формуванні індивідууму	Підкреслюється значення громадських установок, культури, взагалі соціуму у формуванні індивідуума, його інтересів, схильностей, способів ведення господарської діяльності	Акцент сфокусований на окремому, ізольованому індивідуумі	Урахування індивідуального підходу та соціо-культурної природи формування взаємовідносин
Трактування економічного типу поведінки індивіда	Економічна поведінка індивіда розглядається як результат головним чином стійких стереотипів діяльності, звичаїв і звичок	Ототожнення «економічної людини» як свого роду калькулятора, який постійно розраховує прибутки та збитки, корисності та втрати	Раціональність, послідовність у прийнятті рішень на основі тривалого досвіду та використання уніфікованих моделей поведінки, адаптованих до сучасних реалій
Ключовий постулат теорії	Розглядає економіку як відкриту систему, що постійно розвивається під впливом ефекту «кумулятивної причинності», тобто взаємопов'язаних і взаємопідсилюючих факторів	Економіка тяжіє до стану рівноваги	Досягнення збалансованості (організаційно-технологічної, інтересів учасників ринку тощо) крізь призму динамічності й непрогнозованості економічного середовища
Прогресивно-консервативний підхід	Індивід формується під впливом еволюційних змін соціального та культурного середовища, що обґрунтовує творчу й новаторську діяльність суб'єкта або групи суб'єктів господарювання	Акцент на підпорядкованості поведінки та рішень індивіда або суб'єкта господарювання комплексу сформованих стійких переваг	Комбінування застосування прогресивних прийомів і підходів до управління процесами на енергоринку з класичними методами регулювання
Урахування дії законів ринкового середовища та механізму регулювання	Приділення значної уваги взаємодії та конфліктам між окремим суб'єктом і владою	Зведення сутності поведінки економічного агента до підприємницької, комерційної діяльності	Суб'єкт господарювання розглядається з позиції учасника ринку та об'єкта регулювання
Трактування технології	Технологія сприймається як первинна ендегенна сила соціально-економічного розвитку, яка слідує визначеним законам еволюції	Технологія розглядається як фіксований у кожному періоді часу екзогенний фактор	Технологія побудови механізму державного регулювання взаємовідносин суб'єктів ринку електричної енергії враховує ендегенну природу трансформації, спричинену неминучістю еволюційних законів, та вплив зовнішніх чинників

Джерело: складено за [4].

На основі аналізу підходів до еволюційного розвитку інституціоналізму, які висвітлено в науковій літературі, доцільно виділити три етапи, які можна визначити як: *старий інституціоналізм, нова інституціональна економіка і новітній інституціональний підхід*. Кожен з них має визначені часові відрізки, представлений найвідомішими ідеологами і декларує характерні погляди відповідної групи вчених щодо трактування поняття «інститут».

У межах теорії старого і нового інституціоналізму інститути розглядаються головним чином як соціально-психологічні феномени, породжені звичками, звичая-

ми та інстинктами. Ця ідея ґрунтується на концепції звичаю, що виступає провідною лінією, прийнятою в контексті даної школи концепції людської діяльності. При цьому звичай було ідентифіковано як «більш або менш довільна схильність чи тенденція до участі у раніш визнаному або благопридбаному виді діяльності». Сутність звичаю розкривається у формі нереклексивної поведінки, яка виникає в ситуаціях, що повторюються; вони формуються під впливом попередньої діяльності та мають здібність до самозбереження [4].

Аналіз етапів інституціоналізму дозволив трансформувати ключові підходи до розуміння інститутів у

площину державного регулювання учасників ринку електроенергії, а також на основі сформульованих положень інституціональної теорії обґрунтувати її роль у впровадженні системи регулювання на енергоринку (рис. 3).

Закономірності сучасного етапу інституціоналізації національної економіки, які виражаються у випереджальному формуванні неформальних інститутів та порівняно більш високій ефективності координації за умов їх використання; існуванні неефективних норм і частин інституціонального простору, в яких відсутні належні правила, норми, закони, установи для узгодження професійної, комерційної або конкурентної поведінки, повною мірою є характерними і для енергоринку [11, с. 33–34].

Нова інституціональна парадигма трактує інститути як правила поведінки, регулятивні принципи, які прописують або забороняють конкретні способи дії. Впровадження норм і правил у поєднанні із застосуванням системи санкцій забезпечує необхідний рівень суспільного порядку, сприяє забезпеченню стабільності та прогнозованості економічного життя [8, с. 73].

Так, взаємовідносини суб'єктів ринку електричної енергії визначаються набором інституціональних директив та обмежень, які відображають модель функціонування енергоринку як економічної системи. Ці правила одночасно обмежують і стимулюють економічних агентів, дозволяють їм здійснювати усвідомлений вибір та передбачати зворотну реакцію оточуючого середовища на прийняті рішення.

У науковій літературі про інституціональну економіку існує підхід, відповідно до якого інститут визначається як «сукупність, яка складається з правил або декількох правил і зовнішнього механізму примусу індивіда до виконання цього правила» [9, с. 23]. У контексті питань функціонування ринку електричної енергії роль такого механізму виконує держава. Тобто, важливо не обмежувати основне призначення системи інститутів виключно правилами гри, доцільно розглядати їх з позиції інструменту забезпечення організаційно-функціональної моделі взаємодії окремих людей і суб'єктів господарювання.

Інституціональний підхід передбачає існування індивідуальної інституціональної матриці побудови енергосистеми кожної окремої країни, яка являє собою конгломерат взаємопов'язаних формальних правил і неформальних обмежень, які формують інфраструктурні елементи енергоринку, обумовлюючи його архітектурну модель функціонування та власну траєкторію стратегічного розвитку.

Ідентичність залучених правил гри та моделей поведінки учасників ринку електроенергії з диференційованими інституціональними системами обумовлює сутнісні розбіжності в наслідках їх застосування. Практично це виражається у слідуванні ідентичним правилам при використанні різних регулюючих механізмів і методів контролю за виконанням таких норм поведінки і з інтегрованими моделями поведінки інших гравців. Як результат, відбувається трансформація реальної системи стимулів і суб'єктивної оцінки учасниками рішень, що ними приймаються.

У межах інституціонального підходу енергоринок розглядається як визначена інституціональна система, яка має власну структуру та охоплює специфічні закони, правила гри та особливий тип поведінки, порядок формування взаємовідносин і зв'язків. Усе, що не входить до такого механізму, носить імітаційний характер ринкової діяльності та інерційного розвитку, що виключає фактичне сприйняття даних явищ і процесів як об'єкта регулювання. Тобто, друга гіпотеза в контексті даної теорії формалізується як залежність ефективності формування взаємовідносин суб'єктів від упорядкованості та урегульованості інституціональної структури енергоринку.

Таким чином, інституціональна парадигма ґрунтується на фундаментальних наукових дослідженнях категорії інститутів, має власний теоретико-методичний апарат, що сприяє використанню системного підходу до розкриття сутності відносин на електроенергетичному ринку, відкриває нові можливості для їх вивчення та вдосконалення процесу державного регулювання.

ВИСНОВКИ

Результати проведеного дослідження дозволяють зробити висновок про те, що ототожнювати інституціональну організацію ринку електричної енергії із сукупністю учасників-інститутів, регуляторів та інфраструктурних елементів методологічно некоректно. Цей факт, обумовлений ідеєю щодо представлення системи взаємовідносин суб'єктів ринку електроенергії з точки зору інституціонального підходу, не лише відтворює наукову сутність, але й має практичне значення для організації ефективного регулювання енергоринку.

Інституціональний підхід дозволяє комплексно розглядати весь спектр можливостей формування механізму взаємодії суб'єктів ринку електричної енергії. Система державного регулювання, побудована на базі положень цього методу в поєднанні з розкриттям і застосуванням законів і закономірностей його функціонування, дозволяє трансформувати уявлення про господарювання учасників взаємовідносин і розширити межі їх можливостей.

Подальші дослідження будуть спрямовані на більш детальне розкриття методологічного підґрунтя та теоретико-методичних засад інституціоналізму для цілей удосконалення процесу державного регулювання взаємовідносин суб'єктів електроенергетичного ринку. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Звіт про результати діяльності Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, у 2015 році: Постанова НКРЕКП 31.03.2016 № 515. URL: http://www.nerc.gov.ua/data/filearch/Catalog3/Richnyi_zvit_2015.pdf
2. Arthur W. B. Self-Reinforcing Mechanisms in Economic/Anderson P. W., Arrow K. J., Pines d. (eds) // The Economy as an Evolving Complex System. Reading, MA: Addison-Wesley, 1988. P. 9–31.
3. Институциональные ограничения экономической динамики/А. Аузан, А. Блохин, Л. Валитова, А. Золотов и др. М.: ТЕИС, 2009. 524 с.
4. Бессонова О. Э. Рынок и раздаток в российской матрице: от конфронтации к интеграции. М.: Политическая энциклопедия, 2015. 151 с.

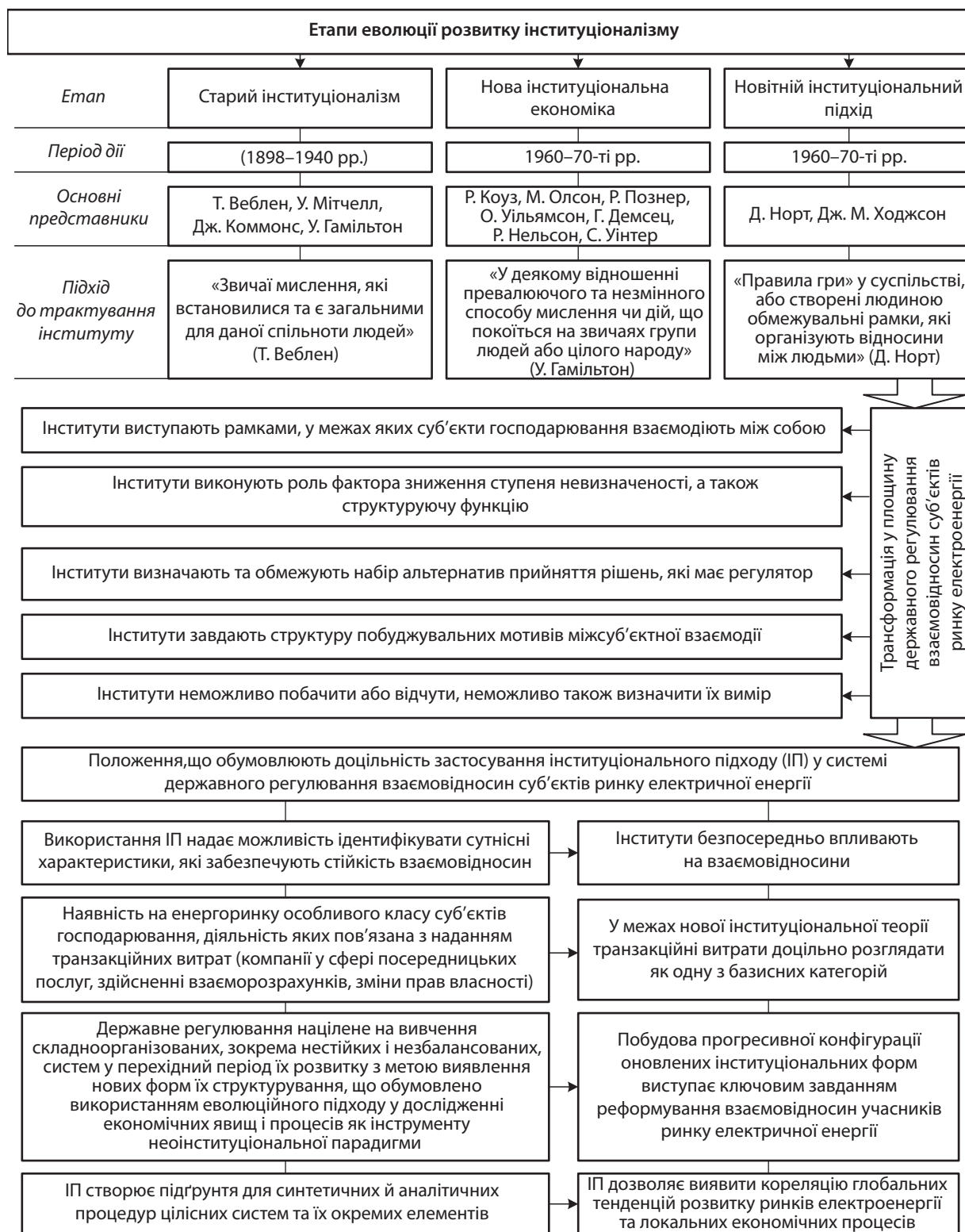

Рис. 3. Обґрунтування доцільності використання інституціонального підходу в системі державного регулювання взаємовідносин суб'єктів ринку електричної енергії

Джерело: складено за [4].

5. **Гаряча Ю. П.** Нові ініціативи ЄС у сфері правового регулювання енергетичних відносин: актуальні питання для України. *Стратегічні пріоритети*. 2010. № 1. С. 147–152.

6. **Дерзкий В. Г., Мозенков О. В.** Аналіз ефективності функціонування оптового ринку електроенергії. URL: www.ueex.com.ua/files/analiz_effektivn.doc

7. **Дементьев В. В.** Экономическая власть и институциональная теория. *Вопросы экономики*. 2004. № 4. С. 50–64.

8. **Зеленюк Т. А.** Институціональне забезпечення ефективного функціонування ринку електроенергії. *Вісник ОНУ ім. Мечникова*. Серія: Економіка. 2014. Т.19. № 2/2. С. 72–77.

9. Кузьминов Я., Радаев В., Яковлев А., Ясин Е. Институты: от заимствования к выращиванию. *Вопросы экономики*. 2005. № 5. С. 5–27.

10. Полтерович В. М. Принципы формирования национальной инновационной системы. *Проблемы теории и практики управления*. 2008. № 11. С. 8–9.

11. Пономарьов С. В. Особливості інституціоналізації українського енергоринку та їх вплив на цінову політику у паливно-енергетичному комплексі. *Енергозбереження – Енергетика – Енергоаудит*. 2013. № 1. С. 33–39.

12. Романовский Д. С. Основные тенденции развития рынка электроэнергетики России. *Вестник Ленинградского государственного университета им. А. С. Пушкина*. 2013. № 1. Т. 6. С. 111–119.

13. Тамбовцев В. Л. Предметное поле новой институциональной экономической теории. *Экономический вестник Российского государственного университета*. 2007. Т. 5. 2005. № 3. С. 9–17.

14. Фуруботн Э. Г., Рихтер Р. Институты и экономическая теория: достижения новой институциональной экономической теории/пер. с англ. под ред. В. С. Каткало, Н. П. Дроздовой. СПб.: Из-во СПбГУ, 2005. 702 с.

Науковий керівник – Юр'єва І. А., кандидат економічних наук, доцент кафедри економічного аналізу та обліку Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»

REFERENCES

Arthur, W. B. "Self-Reinforcing Mechanisms in Economic". In *The Economy as an Evolving Complex System*, 9-31. Reading, MA: Addison-Wesley, 1988.

Auzan, A. et al. *Institutsionalnyye ogranicheniya ekonomicheskoy dinamiki* [Institutional constraints of economic dynamics]. Moscow: TEIS, 2009.

Bessonova, O. E. *Rynok i razdatok v rossiyskoy matritse: ot konfrontatsii k integratsii* [The market and transfer case in the Russian matrix: from confrontation to integration]. Moscow: Politicheskaya entsiklopediya, 2015.

Derzkiy, V. G., and Mozenkov, O. V. "Analiz effektivnosti funktsionirovaniya optovogo rynka elektroenergii" [Analysis of efficien-

cy of functioning of the wholesale electricity market]. www.ueex.com.ua/files/analiz_effektivn.doc

Dementev, V. V. "Ekonomicheskaya vlast i institutsionalnaya teoriya" [Economic power and institutional theory]. *Voprosy ekonomiki*, no. 4 (2004): 50-64.

Furubotn, E. G., and Rikhter, R. *Instituty i ekonomicheskaya teoriya: dostizheniya novoy institutsionalnoy ekonomicheskoy teorii* [Institutions and economic theory: achievements of new institutional economic theory]. St. Petersburg: Iz-vo SpbGU, 2005.

Hariacha, Yu. P. "Novi initsiatyvy YeS u sferi pravovoho rehulivannia enerhetychnykh vidnosyn: aktualni pytannia dlia Ukrainy" [New EU initiatives in the sphere of legal regulation of energy relations: current issues for Ukraine]. *Stratehichni priorytety*, no. 1 (2010): 147-152.

Kuzminov, Ya. et al. "Instituty: ot zaimstvovaniia k vyrashchivaniuu" [Institutions: from borrowing to growing]. *Voprosy ekonomiki*, no. 5 (2005): 5-27.

[Legal Act of Ukraine] (2016). http://www.nerc.gov.ua/data/filearch/Catalog3/Richnyi_zvit_2015.pdf

Polterovich, V. M. "Printsipy formirovaniya natsionalnoy innovatsionnoy sistemy" [Principles of formation of national innovative system]. *Problemy teorii i praktiki upravleniya*, no. 11 (2008): 8-9.

Ponomaryov, S. V. "Osoblyvosti instytutsionalizatsii ukrainskoho enerhorynku ta yikh vplyv na tsinovu polityku u palyvno-enerhetychnomu kompleksi" [Features of institutionalization of the Ukrainian energy market and their impact on pricing in fuel and energy complex]. *Enerhozberezhennia – Enerhetyka – Enerhoaudyt*, no. 1 (2013): 33-39.

Romanovskiy, D. S. "Osnovnyye tendentsii razvitiya rynka elektroenergetiki Rossii" [The main trends of development of electric power market of Russia]. *Vestnik Leningradskogo gosudarstvennogo universiteta im. A. S. Pushkina*. Vol. 6, no. 1 (2013): 111-119.

Tambovtsev, V. L. "Predmetnoye pole novoy institutsionalnoy ekonomicheskoy teorii" [The subject field of the new institutional Economics]. *Ekonomicheskii vestnik Rossiyskogo gosudarstvennogo universiteta*. Vol. 3; 5 (2005; 2007): 9-17.

Zeleniuk, T. A. "Instytutsionalne zabezpechennia efektyvnoho funktsionuvannia rynku elektroenerhii" [Institutional effective functioning of the electricity market]. *Visnyk ONU im. Mechnykova*. Seriya: Ekonomika. Vol. 19, no. 2/2 (2014): 72-77.